

*С. В. Глібко,
к.ю.н., доцент, в.о. директора
Науково-дослідного інституту
правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України, доцент
кафедри господарського права НЮУ
ім. Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БАНКІНГУ

Відповідно до баз даних Державних реєстрів патентів України на винаходи, корисні моделі та промислові зразки [1] банківські установи України здійснювали захист прав на належні їм об'єкти інтелектуальної власності, шляхом одержання патентів. Станом на 25 квітня 2016 року було зареєстровано, пов'язаних з банківською діяльністю 12 (4 з яких нечинні) патентів на винаходи, 19 (1 з яких нечинний) патентів на корисні моделі, та 41 патент на промисловий зразок (26 з яких нечинні). Більшість винаходів та корисних моделей передбачають системи, способи або процеси здійснення банківських операцій, частин банківських операцій або виконання певних дій, пов'язаних з проведенням таких операцій. Їх можна класифікувати за різними критеріями. На наш погляд, найбільш доцільно розподілити їх як об'єкти інтелектуальної власності відповідно до Міжнародної патентної класифікації [2] (далі – МПК) та співвіднести з

класифікацією їх як банківських інновацій по певних групах відповідно до наукових джерел.

Класифікація перелічених винаходів показує, що вони відносяться виключно або одночасно з іншим кодуванням до: систем або способів оброблення даних, спеціально пристосовані для адміністративних, комерційних, фінансових, управлінських, спостережних або прогнозувальних цілей. При цьому, як додаткові критерії використовуються такі способи або критерії для маркування патентів (відповідно до МПК):

структури оплати, схеми або протоколи;

торгівля, наприклад за купування або електронна комерція;

фінанси; страхування; податкові стратегії; оброблення корпоративних податків або податків на прибуток;

системи або способи, які спеціально пристосовані до адміністративних, комерційних, фінансових, управлінських, спостережних або прогнозувальних потреб, без здійснення значного оброблення даних.

Безпосередньо за змістом такі системи та способи можливо класифікувати по наступним напрямкам:

способи дистанційної ідентифікації або аутентифікації клієнтів банку для здійснення банківських операцій;

системи для проведення трансакцій, які відносяться тільки до банківських операцій або також до електронної комерції;

способи здійснення електронних розрахунків або способи оплати рахунків;

система віддаленого одержання інформації у відносинах «банк-клієнт».

Відповідні операції та дії науковці [3, С. 63, 89] відносять:

– за предметом та сферою застосування: до продуктових банківських інновацій, пов'язаних з традиційною діяльністю банків;

до процесних, які є інноваціями технологічних процесів, власне процесними або сервісними інноваціями;

- за ступенем новизни: інновації на рівні окремого банку або інновації на національно-банківському рівні;

- за характером потреб, що задовольняються: орієнтовані на існуючі потреби або орієнтовані на формування нових потреб;

- також, з посиланням на іноземних науковців, класифікація фінансових інновацій здійснюється по нових методах надання послуг.

Як відмічається в економічній літературі, фінансові інновації є чимось новим, що знижує витрати, зменшує ризики, забезпечує покращення продукту/ послуги/інструменту і вимагає краще задовольняти учасників фінансової системи. Такі фінансові інновації можуть бути згруповані і якості нових продуктів або послуг, виробничих процесів або нових організаційних форм [4].

Перелічені винаходи та корисні моделі українських банків можуть бути віднесені до таких окремих видів фінансових інновацій: - комерційні банки надають послуги банківського обслуговування на дому, які дозволяють клієнтам оплачувати рахунки, переказувати кошти, а також переглядати стан рахунків за допомогою мікрокомп'ютерів; - пропонуються послуги фінансового планування та інвестиційні послуги в філіях – фінансових супермаркетах; - домашній банкінг, включаючи інтернет-банкінг; - запровадження банків, що представлені лише в Інтернеті; - пред'явлення до оплати рахунків в електронному вигляді [5].

Разом з тим, правильно відмічається, що у багатьох випадках інновації в області роздрібних платежів є лише вдосконаленням існуючих та закріплених платіжних послуг. Однак, великі скачки можуть статися, особливо в тих країнах, де платіжна інфраструктура недорозвинена [6].

Перелічені форми інновацій надають змогу віднести фінансові та банківські інновації до технологій та послуг, які є елементами інновацій

відповідно до Законів України «Про інноваційну діяльність» та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

При фінансових інновацій постає декілька проблем при їх застосуванні. Виникають питання щодо узгодження технічних рішень та необхідності стандартизації і функціональної сумісності. Для регуляторів, в тому числі центральних банків, постають питання визначення їх політики – в напрямку розвитку світових стандартів, приєднання до них, організації співпраці з зацікавленими сторонами, чи в напрямку участі і підтримки вітчизняних стандартів.

Таким чином, розвиток інновацій та/або технологій на ринку банківських послуг та на інших ринках фінансових послуг повинен чітко пов'язуватися з вирішенням наступних завдань:

1. Стимулювання використання новітніх технологій в банківській діяльності.
2. Розроблення правового механізму для публічного визначення пріоритетів в розвитку технологій на ринках фінансових послуг.
3. Вирішення правової проблеми щодо співвідношення механізмів патентного захисту технологій та їх масового застосування, вирішення конфлікту публічних та приватних інтересів.
4. Визначення загальних технологічних норм і стандартів щодо проведення банківських операцій та інших фінансових послуг для усунення конфліктів.
5. Усунення проблеми антиконкурентного застосування інновацій на ринках фінансових послуг.

Література

1. Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/registers.html>;

2. Міжнародна патентна класифікація (Версія 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.ukrpatent.org/mpk2009/index.html?level=c>;

3. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти [Текст]: монографія / С. Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. – 348 с;

4. W. Scott Frame & Lawrence J. White, (2014). Technological Change, Financial Innovation, and Diffusion in Banking. Working Papers 2, New York: New York University, Leonard N. Stern School of Business, Department of Economics;

5. Finnerty, J. D. (1988). Financial Engineering in Corporate Finance: An Overview. Financial Management, 17(4), 14–33. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3665764>;

6. Innovations in retail payments. 2012. Report of the Working Group on Innovations in Retail Payments. Bank for International Settlements. . Retrieved from <http://www.bis.org/press/p120529.htm>.